

2022-03-14

Dnr Komm2022/00190/S 1985:A

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Remissvar avseende Granskning av Rättsmedicinalverkets metod för medicinsk åldersbedömning i asylprocessen (SOU 2021:84)

(dnr Ju2021/03751)

Statens medicinsk-etiska råd (Smer) har i uppdrag att belysa medicinsk-etiska frågor ur ett övergripande samhällsperspektiv. Smer har under lång tid följt frågan om medicinska åldersbedömningar och har vid ett par tillfällen uttalat sig kring frågan och den metod för åldersbedömningar som Rättsmedicinalverket (RMV) använder sig av. Vid sitt sammanträde den 18 februari 2022 beslutade rådet därför att på eget initiativ besvara den aktuella remissen.

Kommentarer till betänkandet

Mot bakgrund av de oklarheter som Smer identifierat när det gäller processen för medicinska åldersbedömningar och den metod som RMV använder sig av (se nedan) välkomnar Smer att den aktuella utredningen kommit till stånd. Betänkandet bidrar till att klargöra flera av de frågor som Smer tog upp i sin skrivelse till regeringen 2018¹. Utifrån denna skrivelse samt rådets uttalande 2016 om medicinska åldersbedömningar i asylprocessen² lämnar rådet följande kommentarer till betänkandet.

Det vetenskapliga underlaget

Smer konstaterade i sitt uttalande 2016 att det är ett grundläggande krav ur rättssäkerhetssynpunkt att metoden för åldersbedömningar vilar på ett stabilt

¹ Oklarheter kring medicinska åldersbedömningar i asylprocessen (Dnr Komm2018/01085/S 1985:A).
<https://smer.se/wp-content/uploads/2018/12/Skrivelse-slutlig.pdf>

² Medicinska åldersbedömningar i asylprocessen – etiska aspekter (Dnr Komm2016/01590/S 1985:A).
<https://smer.se/wp-content/uploads/2016/10/Uttalande-medicinska-%C3%A5ldersbed%C3%B6mningar-slutgiltig-61.pdf>

kunskapsunderlag som gör det möjligt att med rimlig säkerhet uttala sig om metodens precision. I sin skrivelse 2018 uppmanade rådet regeringen att låta granska ett antal oklarheter som rådet ansåg föreligga när det gäller medicinska åldersbedömningar i asylprocessen, bland annat avseende det vetenskapliga underlaget för den metod som RMV använder.

Utredningen bekräftar bilden av att det funnits och i viss mån fortfarande finns brister i detta avseende vad gäller RMV:s metod. Utredningen konstaterar att Rättsmedicinalverkets metod för medicinsk åldersbedömning var ny och byggde på flera olika antaganden och ställningstaganden utifrån ett begränsat vetenskapligt kunskapsunderlag. Därför borde metoden ha validerats genom att testas på personer med känd ålder innan den infördes. Utredningen bedömer vidare att det bör undersökas hur robust modellen är genom att variera de antaganden som görs om åldersfördelningen hos de sökande och redovisa hur detta påverkar sannolikhetsskattningarna. Smer delar utredningens bedömning i detta avseende.

Transparens kring det vetenskapliga stödet för metoden samt kring osäkerheter och felmarginaler

Ett annat centralt krav ur rättssäkerhetssynpunkt som Smer pekat på i tidigare yttranden är transparens när det gäller vilket vetenskapligt underlag som RMV:s metod baseras på samt hur myndigheten gör sina beräkningar av hur stora riskerna är för felbedömning. Där det saknas vetenskaplig konsensus (som exempelvis är fallet när det gäller huruvida skillnader i etnicitet kan påverka skattningarna av ålder) bör detta framgå. En sådan transparens är viktig inte minst för att Migrationsverket och migrationsdomstolarna ska kunna värdera osäkerheter, risker och konsekvenser på ett korrekt sätt och för att den sökande ska kunna tillerkännas tvivelsmålets fördel där så bör ske enligt vedertagna principer inom asylrätten. Utredningen konstaterar att RMV i olika metodbeskrivningar redovisat på vilken grund vissa antaganden och ställningstaganden vilar men bedömer att det behövs en samlad redovisning av vilket vetenskapligt kunskapsunderlag RMV:s metod bygger på, vilken modell och vilka antaganden som har använts för att skatta sannolikheterna i de olika kategorierna samt vilka osäkerheter och felmarginaler som finns. Även i detta avseende delar Smer utredningens bedömning.

Utformningen av utlåtandena

Smer har i sina uttalanden om medicinska åldersbedömningar framhållit viktiga av att osäkerheter och felmarginaler i den medicinska

åldersbedömningen framgår på ett tydligt sätt av utlåtandena från RMV för att den slutliga åldersbedömningen ska bli så rättssäker som möjligt. Utredningen gör bedömningen att en utförlig beskrivning enligt föregående stycke av hur sannolikhetsskattningarna är gjorda och vilka osäkerheter och felmarginaler som finns skulle vara ett stöd i tolkningen och värderingen av utlåtandena. I övrigt avser utredningen att återkomma till frågan om utlåtandenas utformning i sitt slutbetänkande, vilket Smer välkomnar.

Övrigt

Uppföljning och översyn av modellen

Utredningen har inte haft i uppdrag att bedöma om det finns andra modeller som är bättre än den som RMV använder (utredningen konstaterar dock i samband med sin översyn av de metoder som används i andra länder att det finns metoder som har lägre risk att felbedöma barn som vuxna än rättsmedicinalverkets metod). Smers uppfattning är att den modell bör användas som har det starkaste vetenskapliga stödet och som ger så tillförlitligt resultat som möjligt. Rådet efterlyste i sin skrivelse 2018 rutiner för att göra uppföljningar och utvärderingar av de metoder och bedömningsmodeller som används när det gäller medicinska åldersbedömningar, samt att dessa revideras och byts ut mot bakgrund av nya forskningsrön. Smer vill åter påminna om vikten av rutiner som säkerställer att de metoder som används för medicinska åldersbedömningar vilar på bästa tillgängliga kunskap.

Smers tidigare beredning av frågan

Uttalande 2016

Smer har länge följt frågan om medicinska åldersbedömningar och bevakat den tidvis intensiva samhällsdebatten samt olika myndigheters uppdrag och initiativ på området. 2016 tog rådet fram ett uttalande om etiska aspekter på medicinska åldersbedömningar i asylprocessen. Uttalandet utgör ett etiskt ramverk i syfte att beskriva hur medicinska åldersbedömningar kan genomföras på ett etiskt godtagbart sätt.

En majoritet i Smer menade i uttalandet att medicinsk åldersbedömning bör kunna användas i asylprocessen när den asylsökande saknar skriftlig bevisning för att styrka sin ålder och då myndigheter och domstolar tvivlar på sökandens underårighet. Medicinska åldersbedömningar ökar förutsättningarna för en korrekt åldersbedömning jämfört med om enbart icke-medicinska

metoder används. Förutsättningar för att processen kring de medicinska åldersbedömningarna ska vara etiskt godtagbar var enligt rådet bland annat att medicinska åldersbedömningar inte genomförs rutinmässigt och att den asylsökandes självbestämmande och integritet ska respekteras. Vidare ska de medicinska metoder användas som har starkast vetenskapligt stöd och som ger ett så tillförlitligt resultat som möjligt. Osäkerheter och felmarginaler i den medicinska åldersbedömningen ska anges och framgå på ett tydligt sätt av underlaget för att den slutliga åldersbedömningen ska bli så rättssäker som möjligt.

Rådet framhöll också att myndigheterna vid den slutliga åldersbedömningen måste ta hänsyn till den medicinska åldersbedömningens felmarginal. Konsekvenserna vid motsatt förhållningssätt, dvs. att hänsyn inte tas till felmarginalerna, bedömdes inte vara etiskt acceptabla. Detta utifrån att barn i en sådan situation riskerar att felaktigt behandlas som vuxna och därmed gå miste om det utökade skydd som de har rätt till. Rådet konstaterade att ett sådant förhållningssätt också medför att vuxna asylsökande härmed felaktigt kommer bedömas vara barn. Detta medför att resurser för barn i viss utsträckning används till vuxna personer och att problem kan uppstå på barnboenden med barn som far illa när barn och vuxna blandas. Det bedömdes dock vara ett större etiskt problem att barn går miste om sina förmåner än att ett antal vuxna åtnjuter förmåner de inte har rätt till samt de problem som kan kopplas här till.

Skrivelse till regeringen 2018

I mars 2018 aktualiserades frågan på nytt i rådet efter att det framkommit kritik mot hur medicinska åldersbedömningar hanterades i asylprocessen, och särskilt mot en av de metoder som RMV använder för medicinska åldersbedömningar ("MR-knä"). Kritiken handlade bland annat om att det vetenskapliga stödet för metoden ansågs vara för svagt och att risken för ett barn felbedöms som vuxen var större än vad RMV angav.

Smer träffade representanter för RMV och Migrationsverket samt personer från den rättsmedicinska professionen som riktat kritik mot hanteringen av de medicinska åldersbedömningarna. Mot bakgrund av det som framkom vid dessa möten lämnade rådet i december 2018 en skrivelse till regeringen för att uppmärksamma de oklarheter som rådet ansåg föreligga när det gäller medicinska åldersbedömningar i asylprocessen. Smer föreslog att regeringen skulle tillsätta en oberoende granskning i syfte att säkerställa att asylsökande

ensamkommande barn tillförsäkras en rättssäker och etiskt godtagbar process. Aspekter som enligt rådet behövde utredas var:

- huruvida RMV:s metod är tillräckligt vetenskapligt underbyggd för att medge en välgrundad uppskattning av osäkerhet och riskerna för felbedömning,
- huruvida bedömningsmodellen är rättssäker mot bakgrund av aktuellt kunskapsläge,
- huruvida att de rättsmedicinska utlåtandena utgår från aktuellt kunskapsläge samt
- huruvida osäkerheter och risker för felbedömning i utlåtandena anges på ett tydligt och korrekt sätt så att Migrationsverkets bedömning kan göra en rättssäker bedömning och kunna bedöma om den asylsökande ska ges tvivelsmålets fördel.

Beslut om föreliggande remissvar har fattats per capsulam den 14 mars 2022.

I beslutet har deltagit Sven-Eric Söder, ordförande, Michael Anefur, Magnus Harjapää, Ulrika Jörgensen, Dag Larsson, Sofia Nilsson, Lina Nordquist och Anton Nordquist, samtliga ledamöter i rådet. I beredningen av ärendet deltog även Lilas Ali, Göran Collste, Titti Mattsson, Kerstin Nilsson, Olle Olsson, Nils-Eric Sahlin, Michael Sandlund och Marie Sten, samtliga sakkunniga i rådet.

En arbetsgrupp bestående av Ulrika Jörgensen, Titti Mattsson, Olle Olsson, Nils-Eric Sahlin och Mikael Sandlund har bistått sekretariatet i beredningen av ärendet. Michael Lövtrup, utredningssekreterare, har varit föredragande.

För rådet,

Sven-Eric Söder
Ordförande
Statens medicinsk-etiska råd